

چالش ها و راهکارهای رونق اقتصاد فرش دستباف

برخی آمارها می گویند، بیش از دو میلیون نفر در ایران در زمینه فرش دستباف اشتغال دارند. موضوعی که باید از دید اقتصادی و بازاریابی مورد تحقیق و تحلیل قرار گیرد و در باره آن به چند سوال جدی پاسخ داده شود. **اول** اینکه آیا از نظر پایداری مشاغل، این مجموعه فعال در زمینه فرش به‌عنوان افراد دارای شغل پایدار محسوب می‌شوند؟ **دوم**، آیا محصولاتی که فعالان این حوزه تولید می‌کنند متناسب با نیاز بازار است یا نه؟ **سوم**، آیا تولید این محصولات برای تولیدکنندگان صرفه اقتصادی دارد؟

چهارم اینکه مشکلات تولید و بازاریابی و فروش محصولات مرتبط به فرش را چگونه می‌توان با نگاه بازاریابی علمی مرتفع کرد؟ در پاسخ سوال اول باید گفت که پایداری یک شغل به ۱۴ عامل موجود در آن برمی‌گردد که مکرر در مقالات و کتاب‌های تخصصی به آن‌ها اشاره مفصل شده، مانند تعیین حداقل درآمد بر اساس رفاه نسبی در جامعه، تنوع محصول، افزایش نیروی انسانی، تولید براساس نیاز بازار، انطباق با محیط‌زیست و... که اساسا در این مشاغل و البته در تمامی مشاغل خرد، این موارد دیده‌ نمی‌شود. بیش از ۷۰ سال از تاریخ تبدیل مشاغل خردبه مشاغل بزرگ براساس مدل‌های شبکه‌سازی و خوشه و زنجیره تامین و... می‌گذرد، اما به دلیل ماهیت مشاغل خرد در اینکه ذاتا نمی‌توانند پایدار باشند و به جهت رقابت‌پذیری و عوامل موثر در آن‌ها مانند کاهش قیمت تمام‌شده، تامین نیازهای مشتری، برندسازی و... نمی‌توانند موثر باشند. در ایران به‌جای اینکه متولیان اشتغال به موضوع سیاست‌گذاری در زمینه توانمندسازی مشاغل و اقتصاد بازار بپردازند، متأسفانه مستقیما وارد عرصه ایجاد شغل شده‌اند و ده‌ها سازمان را درگیر امری بیهوده و مضر برای اشتغال کرده‌اند به طوری که می‌توان گفت ده‌ها سازمان و نهاد مسیری غلط و بیهوده می‌روند و نتیجه آن حتی ایجاد یک شغل پایدار نخواهد بود . اما در پاسخ سوال دوم باید گفت، امروزه تغییرات زیادی در زمینه بازار متناسب با استراتژی‌های آن بر اساس نیاز مشتریان و وضعیت رقبا با سرعت تغییرات بالا در جهان حس می‌شود، ولی نسیمی از آن در ایران نمی‌وزد. نوع محصول، قیمت محصول، فرایند تولید، شاخص‌های تولید، نیروی انسانی، مدل‌های ورود به بازار و مهم‌ترین آن‌ها زیرساخت‌های اشتغال مانند بازاریابی و سیستم اطلاعات بازار و نقشه تجاری مناطق و بانک جامع اطلاعات هوشمند کسب‌وکار و مدل سازی‌ها و... اساسا وجود ندارد، لذا بر اساس این فرضیات نیازهای بازار با محصولات منطبق نیست و این موضوع سبب کار بسیار و نتیجه کم به‌عنوان عایدی شاغلان این نوع کسب‌وکارها می‌شود. در پاسخ به سوال سوم باید گفت تولیدکنندگان در ازای کوشش فراوانی که برای گردش چرخ‌های تولید از خود نشان می‌دهند، عایدی چندانی ندارندو نه‌ایتا کمتر از ۱۰ درصد از ارزش افزوده تولیدی به عنوان سود به آن‌های می‌رسد و الباقی صرف هزینه‌های تامین، تولید، واسطه‌ها، حمل‌ونقل، سرمایه و در مجموع سوءمدیریت کلان حوزه اشتغال در طراحی مدل‌های کارآمد اشتغال می‌شود. چهارمین مشکل مربوط به بازار است که به رفتار بازار و عوامل موثر در پذیرش یک محصول در بازار داخلی و خارجی بستگی دارد. شناسنامه‌دار بودن یک محصول، رعایت حقوق مصرف‌کنندگان در یک محصول، تبیین ارزش‌های یک محصول و ایجاد ارزش‌های موردنظر مشتری، تحلیل بازار، ارزیابی مشتری، شبکه توزیع، قابلیت‌های دسترسی مشتری به محصول، قیمت‌گذاری متناسب با شرایط بازار و مشتری و... از موارد مهمی هستند که بازار بر اساس آن به‌محصول توجه می‌کند که متأسفانه این موارد در فرش ایرانی وجود ندارد. لذا فرش دست‌باف حتما در ورود به بازارهای رقابتی توان تحمل ندارد و نمی‌تواند از ارزش‌های خود دفاع و منافع لازم را برای تولیدکنندگان خود ایجاد کند.

عضو هیئت‌مدیره هلدینگ کسب‌وکار کشور

تدوین پنج بسته جبرانی دولت برای حمایت از معیشت مردم

رئیس سازمان برنامه و بودجه گفت: «با توجه به وضعیت اقتصادی، پنج بسته جبرانی برای مردم آماده کردیم که به زودی اطلاع‌رسانی خواهد شد.» به گزارش «مهر»، محمدباقر نوبخت اظهارداشت: «دو بسته معیشتی برای همه اقشار مردم، یک بسته معیشتی خاص برای پنج دهک جامعه، یک بسته حمایتی برای بیمانکاران و کارکنان دولت تهیه و تدوین شده است.» وی از وضعیت اقتصادی کشور به‌عنوان شوک یاد کرد وگفت: «اقتصاد باید به‌گونه‌ای مقاوم‌سازی شود که اگر ضربه و هجومی بر آن وارد شد نتواند بر آن تأثیر گذارد و همچنان مقاوم بماند، باید کشور را به این صفت آراسته کنیم.»

۸۰ | کتبی نو

صنعت فرش دست‌باف کشور در صورت تغییر استراتژی تولیدکنندگان و دولت، ظرفیت عبور از رکود فعلی را دارد

فرش ایران دوباره پهن می‌شود؟



در راستای بهبود کسب‌و کار و تولید فرش، آنچه هنوز به‌عنوان چالش این بازار حل نشدنی باقی‌مانده، عدم توانایی این صنعت در نوآوری و مطابقت با طرح‌های روز دنیااست.

چین و پاکستان وارد بازار شده و از آب گل آلود به نفع خود ماهی بگیرند در حالی که نظارت بیشتر مسئولان بر این حوزه و برنامه‌ریزی بهتر در عرضه فرش دست‌باف، این فرصت را از کیی‌برداران و سودجویان خارجی می‌گرفت و تقاضا برای فرش ایرانی را در مسیر درست‌تری قرار می‌داد. برای مثال، یکی از مصادیق فقدان استراتژی منسجم تولید فرش در ایران این است که ما مواداولیه مرغوب خود، یعنی بهترین پشم تولیدی در مناطق زاگرس مرکزی را به کشورهای رقیب مثل هندو پاکستان صادر می‌کنیم و با این کار بازار فرش صادراتی خود را به آن‌ها هدیه می‌کنیم. «کارشناس فنی خوشه فرش دست‌باف استان فارس با تاکید بر سهم ناچیز تولیدکنندگان واقعی فرش دست‌باف در مناطق روستایی از سود تولید فرش، می‌گوید: «فعالیت گروه‌های دلالی در این صنعت و پولی که از واسطه‌گری فرش در جیب دلالتان

می‌رود، حداقل سود را نصیب تولیدکننده واقعی فرش کرده است و همین امر باعث‌شده که انگیزه تولید فرش در کشور برای بافنده‌های واقعی آن کاهش پیدا کند. متأسفانه طی سال‌های اخیر تعداد واسطه‌گران در عرضه فرش دست‌باف به‌ویژه در مناطق روستایی و مناطقی که نظارت جامعی بر عرضه فرش نیست، گسترش پیدا کرده‌است.»

■ موانع رشد بازار داخلی و خارجی فرش

رجبی با اشاره به دو بازار هدف داخلی و خارجی فرش که به دلیل عواملی چند در این حوزه توسعه پیدا نکرده است، توضیح می‌دهد: «با توجه به شرایط تحریمی، کاهش صادرات یکی از معضلات این حوزه در زمینه بازار خارجی است، اما در داخل کشور نیز به دلیل آنکه فرش دست‌باف جزء کالای لوکس و درجه دوم به‌شمار می‌رود و از طرفی قدرت مالی و معیشتی عده معدودی قادر به تامین این نوع کالااست، مشکل همیشگی تقاضا وجود داشته است. همچنین نقشه‌برداری از این فرش توسط کشورهای دیگر، فرش ایرانی را به لحاظ کیفی در درجه ثانویه قرار داده است و عدم استفاده از تکنولوژی و نوآوری طراحی برای ترسیم نقشه‌های متفاوت و متنوع باعث شده این

و به «آتی‌هنو» می‌گوید: «در داخل کشور با وجود قدمت تاریخی دست‌بافته‌ها، نهادهای متولی فرش دست‌باف، جامع و کامل نیست و پراکنده در چند سازمان است در صورتی که برای تکمیل زنجیره عرضه فرش دست‌باف، ایجاد یک نهاد قدرتمند بالادستی در راستای توسعه این صنعت، ضروری خواهد بود.» وی با بیان اینکه ملزومات تولید فرش دست‌باف نیز به‌طور کافی مهیا نشده است، ادامه می‌دهد: «تولیدکنندگان فرش دست‌باف به دلیل مشکلاتی مثل نداشتن سرمایه و نقدینگی، امکانات کافی در اختیار ندارند، همچنین مواداولیه به‌موقع به دست آن‌ها نمی‌رسد، از این رو نمی‌توانند به‌موقع وارد بازار شده و به سود واقعی دست پیدا کنند.»

ذوالانوار ی با اشاره به چالش بافندگان خُرد برای تامین مواداولیه در صنعت فرش دست‌باف، خاطرنشان می‌کند: «متأسفانه فرش دست‌باف در تولید و تامین بخشی از مواداولیه، مثل رنگزاهای شیمیایی و برخی الیاف نخ، وابسته به واردات است و در شرایطی که نرخ ارز افزایش پیدا کرده است، این مواد با قیمت بالایی به دست تولیدکننده می‌رسد. به همین دلیل گرانی مواداولیه در افزایش قیمت و افت فروش فرش دست‌باف طی مدت اخیر موثر بوده است. البته باید خوش‌بین بود که با افزایش نرخ ارز و فرصتی که برای صادرات این محصول در اختیار آن قرار می‌گیرد، اثر افزایش قیمت مواداولیه تا حدودی خنثی شود.»

■ فقدان استراتژی منسجم تولید فرش در ایران

یک فعال حوزه فرش نیز با اشاره به ضرورت برنامه‌ریزی برای این حوزه و منسجم‌ترشدن اهداف مسئولان در حمایت از فرش دست‌باف، به «آتی‌هنو» می‌گوید: «برخی از قوانین بالادستی مانند نبود حمایت‌های کافی بیمه‌ای برای فعالان این حوزه بر دغدغه‌های مالی آن‌ها افزوده است. از طرف دیگر این صنعت فاقد برنامه راهبردی و استراتژیک است و به همین دلیل طی سال‌های گذشته برخی از فعالان تولید فرش با تغییر شغل داده‌اند یا از روستاها برای پیدا کردن شغل بهتر مهاجرت کرده‌اند.»

فاطمه رجبی می‌افزاید: «همچنین نبود این استراتژی باعث‌شده تا رقیبان این صنعت در کشورهایی مثل هند،



یکشنبه ۱۱ شهریور ۱۳۹۷ ● شماره صد و شصت‌وهفت

A T I V E H N O

نوع محصول یکنواخت باشد، در حالی که کار یکنواخت هرگز به‌طور بلندمدت مورد توجه قرار نمی‌گیرد.» این فعال در حوزه فرش با اشاره به سیاست‌های ضعیف حمایتی از صنعت فرش، ادامه می‌دهد: «عدم حمایت مسئولان نیز تولیدکنندگان را به جای پرداختن به مسائل ضروری این حوزه که طراحی و به روزآوری، یکی از مهم‌ترین موارد آن است، به دغدغه‌های مالی مشغول داشته است. وقتی تولیدکنندگان از حمایت مالی قوی برخوردار نیستند و برای فروش تولیدات خود دچار دغدغه هستند، حجم تولید فرش کاهش پیدا کرده و توجه به مشکلات مالی، تولیدکننده را از نوآوری بازمی‌دارد.»

■ بی‌توجهی به معماری داخلی و سلاای متفاوت در تولید فرش

قنبر سیف محمدی، یکی دیگر از فعالان فرش دست‌باف نیز درباره مشکلات این بخش به «آتی‌هنو» می‌گوید: «متأسفانه یکی از عوامل عدم خلاقیت در تولید فرش، بی‌توجهی به معماری داخلی ساختمان و طرح‌های قوی انواع بناهاست که طبیعتا تولید فرش باید هم‌سو و موازی با آن باشد. فقدان برنامه‌های منسجم برای تولید محصول باکیفیت و با مواداولیه ارگانیک و طبیعی و عدم استفاده از استعداد جوانان در این بخش که باید تمرکز هزینه و برنامه را در این حوزه به همراه داشته باشد نیز یکی دیگر از چالش‌های همیشگی در حوزه فرش دست‌باف است که هم روی حاشیه سود آن تأثیر داشته و هم رغبت کافی برای ورود به این صنعت را ایجاد نمی‌کند. ضمنا ما در حالی از اصلی‌ترین هنر ایرانی غافل شده‌ایم که نپرداختن به ابعاد نامتعارف هم تقاضای فرش را در بازارهای داخلی و صادراتی تضعیف کرده است. نوع و چگونگی ساخت خانه‌ها با توجه به کمبود فضا، اهمیت طرح‌های نامتعارف و شکسته را بیش از پیش کرده است، اما متأسفانه خالقان این محصول از اهمیت ابعاد نامتعارف و جذابیت آن برای متقاضیان غافل مانده‌اند.»

■ راهکار ادامه تولید فرش در بازار رقابتی کنونی

عضو هیئت‌مدیره اتحادیه فروشندگان فرش تهران با اشاره به کاهش قدرت درآمدی مردم و اثرات آن بر صنعت فرش دست‌باف، می‌گوید: «افزایش نرخ تورم و افت ارزش پول ملی، بازار داخلی این صنعت را بیشتر از قبل با چالش مواجه می‌کند. اگر تولیدکنندگان می‌خواهند همچنان در این بازار رقابتی به تولید و فروش ادامه دهند باید تولید خود را به

سوی تولید هدفمند سوق دهند. به این معنی که ابتدا سفارش کالا را طبق نظر و سلیقه مشتری دریافت کنند و بعد اقدام به بافت فرش کنند. این کار مستلزم استفاده از شبکه فروش و تشکیلات متمرکزی است که فروشندگان باسابقه از آن برخوردارند. ضمنا باید از ابزارهای نوین ارتباطی بر بستر اینترنت مثل سایت‌ها و شبکه‌های اجتماعی و پیام‌رسان‌های اینترنتی برای بازاریابی هوشمند و هدفمند و تولید فرش‌ی که مشتری‌پسند و «از پیش سفارش داده شده» باشد، استفاده کرد. البته بر اساس آمارها سهم ایران از بازار فرش جهان در حالی به ۳۰ درصد کاهش یافته است که ۹۰ درصد فرش تولیدی داخلی به خارج صادر می‌شود، یعنی هدف از تولید فرش دست‌باف در داخل کشور صادرات و ارزآوری است که طبیعتا از نظر فعالان این حوزه، این هدف به اهداف دیگر تولید فرش دست‌باف ارجحیت دارد.» شایان ذکر است، از جمله صحبت‌های مطرح‌شده از سوی وزیر صنعت در حاشیه افتتاحیه نمایشگاه بیست‌وهفتمین فرش دست‌باف، توقف مالیات بر ارزش افزوده، احیای شورای عالی فرش و رسیدگی به مطالبات بیمه‌ای فعالان این حوزه بود که بافندگان فرش بی‌صبرانه در انتظار تحقق این وعده‌ها هستند.